Professor Alma Tomingas oma töölaua taga.

TARTU ÜLIKOOLI MUUSEUM

Eesti esimese naisprofessori elutee algas Rakveres

Esimene eesti soost Tartu ülikooli naisprofessor ja teaduste akadeemia akadeemik Alma Tomingas oli pärit Rakverest. Ta sündis siin 15. septembril 1900. aastal.

Jõeperest linna asunud puusepp Jakob Tomingas ja Laanemõisast pärit Ann Tomson abiellusid Rakvere Kolmainu kirikus 1890. aasta kevadel. Ühine kodu rajati uude, raudteeäärsesse linnaossa Malmi tänavale, kus omandatud krundile ehitati väike puitelamu.

ODETTE KIRSS
toimetus@virumaateataja.ee

Tomingate perre sündis üksteist last, neist kasvas üles vaid viis. Vanim poeg Johannes suri 28-aastasena. Ellujäänute seas olid üks poeg ja kolm tütart. Alma Aline tuli ilmale kaheksanda lapsena. Kooliharidus sai ta Pikk tänav 35 tegutsenud Zeeh' tütarlastekoolis, mille lõpetas aastal 1916.

See oli aeg, mil õppetöö toimus vene keeles, ent alates 1915. aastast õpetati Zeeh' koolis ka eesti keelt. Edasi läks koolitee Tartu tänava alguses tütarlastele keskharidust pakkunud Stroinovski eragümnaasiumis. Kui see kool Saksa okupatsioonivõimude nõudel suleti, otsustas tollal 17-aastane Alma lõpetada gümnaasiumi eksternina. See sai võimalikuks koos siinse poeglaste gümnaasiumi 1. lennuga 1918. aasta suvel. Nüüd tuli tööle asuda.

Olles tulevase elukutse valiku juba koolitüdrukuna teinud, õnnestus tal end kaubelda abiliseks linna ainsa apteekri Siegfried Eberhardti juurde. Neiu kindel soov oli saada rohuteadlaseks. 1920 sooritas ta Tartu ülikooli juures apteekriabilise eksami. Eberhardti apteegis Pikk tänav 14 sai alguse tema tõsisem huvi ravimtaimede kogumise ja kasutamise vastu.

1925. aastal algas uus etapp Alma Tominga elus. Temast sai Tartu ülikooli arstiteaduskonna farmaatsiatudeng. See oli aeg, mil farmaatsia instituut elas üle mitu suurt muutust, nii sisulist kui ka vormilist. 1919 kehtestatud õppekavade kohaselt tuli õppida kõige enam keemia distsipliine, ka anatoomiat, füsioloogiat ja muud, farmatseutiliste õppeainete osakaal oli vaid viiendik. 1925. aastal jagati instituut kaheks: loodi farmakognoosia instituut ja farmatseutilise keemia instituut. Alma Tomingale südamelähedane farmakognoosia on teatavasti teadus looduslikest ravimitooraineist. Andekas ja töökas farmaatsiatudeng lõpetas ülikooli *cum laude* 1928. aastal ja talle anti otsekohe töökoht farmakognoosia kateedris.

> Väitekirja kaitsmine läks väga edukalt ning see tunnistati üheks paremaks doktoritööks, mis seni Tartu ülikoolis kaitstud.

Juba järgmisel aastal omandas ta magistrikraadi, nooremassistendist sai vanemassistent. Kaks aastat pärast seda, kui 1933 sai edukalt kaitstud doktoritöö, jätkus töö ülikoolis juba dotsendina.

Doktoritöö kirjutas Alma Tomingas teemal "Autooksüdatsiooniprotsessist rasvõlides". 1933. aasta 9. aprilli Postimehest saab lugeda: "Pidulik doktoripromatsioon ülikoolis. Laupäeval, 8. aprillil, kell 12 päeval, on ülikooli aulas preili *mag. pharm.*, Alma Tomingas'e pidulik doktoripromatsioon." Ja juba järgmises lehenumbris antakse teada, et väitekirja kaitsmine läks väga edukalt ning see tunnistati üheks paremaks doktoritööks, mis seni Tartu ülikoolis kaitstud. Alma Tomingast sai "esimene Eesti naisdoktor rohuteaduse alal".

Õppetöö ülikoolis jätkus. 1937. aastal käis tollal 37-aastane farmaatsiateadlane end täiendamas Saksamaa pealinnas Berliinis. Igapäevase õppejõutöö kõrval kujunes Alma Tominga teiseks elutööks ravimtaimede ja neist valmistatud droogide uurimine. Koos oma õpilastega rajas ta ülikooli juurde ravimtaimede katseaia.

Kui 1934. aasta veebruaris loodi Eestis vabariigi valitsuse tasemel uue farmakopöa ehk ravimitele ja nende koostises olevatele toimeainetele esitatavate kvaliteedinõuete kogumiku koostamise komisjon ning algas kibekiire artiklite kirjutamine, kinnitati üheks autoriks Alma Tomingas. "Eesti farmakopöa" ilmus trükist 1937. aasta alguses, päris palju on selles juttu Eestis kasvavatest ravimtaimedest. Alma Tominga ning tema õpetaja ja kolleegi Johannes Stammi ühistööna valmis 1936. aastal õppe- ja käsiraamat "Farmakoanatoomia", mis oli "heaks juhiseks nii rohuteaduse üliõpilastele kui praktikas tegutsevaile rohuteadlastele".

1940. aasta kevadel valiti Alma Tomingas esimese naisena Tartu ülikooli professoriks, samal aastal hakkas ta juhtima farmakognoosia kateedrit. Kui varsti pärast sõda, 1946. aastal, loodi ENSV teaduste akadeemia, valiti esimeste akadeemikute sekka ainsa naisena ka Alma Tomingas.

Alma Tomingas elas kuni elu lõpuni Tartus. Ta suri 29. jaanuaril 1963 ning maeti ülikooli kalmistule. Tema hauaplatsi ehib kaunis graniidist monument, millel on kujutatud kaks reljeefset naisfiguuri. Kuulsa teadlase vanemad puhkavad Tõrma kalmistul. Tomingate kodumaja Malmi tänav 13 hävis teises maailmasõjas. Alma Tominga 80. sünniaastapäeva eel algatas farmatseutide selts tema mälestuse jäädvustamise sünnipaigas Rakveres. Hävinud sünnimaja asemel seisis nüüd juba ammu uus elamu, krunti haldasid uued inimesed. Nende lahkel loal ja kaasabil eraldati tänava ääres väike maatükk ja püstitati sinna mälestuskivi. Praktilise töö aitasid ära teha kohalikud Rakvere ja ümbruskonna apteekrid.

Mälestuskiviks sai Tomingate kodumaja lävekivi, mille kujundas hilisem tuntud Rakvere muinsuskaitsejuht Anne Kaldam. Pidulik mälestuskivi avamine toimus 15. septembril 1980. Kokku tuli palju rahvast, peamiselt olid need Alma Tominga kunagised õpilased eri paikadest üle kogu maa. Kõne pidas ning oma isiklikke mälestusi jagas tema õpilane ja kolleeg Johannes Tammeorg.